

ناتوانی‌های یادگیری غیرکلامی؛ چگونگی تشخیص و کاهش اثرات آن

نویسنده: جین.ام. فاس

مترجمان: جهانگیر خسروی شکیب* / کارشناس ارشد زبان انگلیسی / کارشناس آموزش و توان بخشی مشکلات ویژه یادگیری استان لرستان

احمد محمودی / کارشناس ارشد روان‌شناسی، دبیر مجتمع باغچه‌بان پسران کرج

چکیده

زمینه: ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی یکی از جدیدترین مباحث از زیرمجموعه‌های ناتوانی‌های یادگیری است که با توجه به ارتباط و هم‌پوشانی برخی نشانه‌های آن با برخی از اختلال‌های طیف اتیسم (نشانگان اسپرگر) نیاز به دقت و ارزیابی بیشتری دارد. این مقاله تلاش دارد بر نوع غیر کلامی ناتوانی‌های یادگیری تمرکز کند.

نتیجه‌گیری: در این پژوهش پس از ارایه ویژگی‌های افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی از قبیل نشانه‌های کلی و ویژه؛ اطلاعاتی در مورد شیوه تشخیص و ارزیابی این گونه افراد و همچنین روش‌هایی برای کاهش اثرات آن هم در محیط آموزشگاهی و هم در اجتماع ارایه شده است. مقاله شامل نکته‌های کاربردی برای مربیان و همچنین نکته‌هایی برای همکاری والدین به منظور بهبود قابلیت اجتماعی افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی است.

واژه‌های کلیدی: ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی، تشخیص، مداخله

مقدمه

اطلاعات کلامی خیلی خوب باشند. آنها بیشتر وقت‌ها پرحرفی می‌کنند و برای انجام کاری به ورودی کلامی، واسطه‌های کلامی و خودفرمانی کلامی وابسته هستند. آنها ممکن است زیاد صحبت کنند اما از کلمات به روشی محدود و سخت استفاده می‌کنند. از دیگر ویژگی‌های این افراد که بر واکنش‌های متقابل اجتماعی تاثیر می‌گذارد می‌توان به مواردی از قبیل حرف دیگری را قطع کردن، بدون نوبت صحبت کردن، زیاد نزدیک ایستادن یا لمس خیلی زیاد اشاره کرد. در نتیجه، دیگر افراد ممکن است نخواهند با آنها تعامل برقرار کرده و از آنها دوری می‌کنند یا حتی ممکن است آنها را از حقوق اجتماعی محروم کنند. افرادی از همه سنین ممکن است ویژگی‌های ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی را نشان دهند. واکنش‌های دیگران باعث احساس انزوا، غریبی و دل‌تنگی در آنها می‌شود. آنها به‌طور معمول خواهان یادگیری رفتارهای اجتماعی مناسب هستند و به آموزش‌هایی که منجر به بهبود رفتار اجتماعی می‌شود، پاسخ مثبت می‌دهند. این مقاله به مرور ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی، اصول طراحی و اجرای مداخله‌های آموزشی برای کاهش اثرات این اختلال می‌پردازد.

لورا مدرسه را دوست ندارد زیرا سایر کودکان نمی‌خواهند با او در کارهای اجتماعی همراه شوند، او دیگر از ناهارش لذت نمی‌برد زیرا کسی نیست که با او سر میز بنشیند و حالا که ۹ ساله می‌شود، تکالیف مدرسه‌اش به خوبی قبل نیست و در تقسیم و درک خواندن مشکل دارد.

معلمش سعی کرده که با او صحبت کند اما پاسخ لورا مناسب نیست. او سعی می‌کند برای خواندن به این دختر کمک کند. اگرچه لورا واژگان را می‌فهمد اما به نظر می‌رسد معنی آنچه را که می‌خواند، درک نمی‌کند. این مشکلات برای کودکان با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی^۱ عادی است. این کودکان اغلب فقدان پذیرش اجتماعی و مشکلات آموزشگاهی را تجربه می‌کنند.

ویژگی‌های افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی

افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی در پردازش غیر کلامی مشکل دارند اما ممکن است در پردازش

1. Learning Disability Nonverbal

* Email: khosravi.jahan@yahoo.com

الگوهای اجرا در ارزیابی

پیامد ناتوانی‌های یادگیری غیرکلامی در یادگیری، زندگی و کار باعث می‌شود والدین نگران و معلمان در پی ارزیابی روانی، روانی-آموزشی و روانی-عصبی باشند تا ماهیت و ساختار مشکلات و درمان‌های احتمالی را بفهمند. ارزیابی‌ها به‌طور معمول الگویی از توانایی در تکالیف کلامی و ضعف در تکالیف دیداری، فضایی و دیگر تکالیف غیر کلامی را آشکار می‌کند. برای مثال، در مقیاس و کسلر هوش کلامی^۱ به میزان قابل ملاحظه‌ای بالاتر از هوش عملی^۲ است. استدلال انتزاعی کلامی که با زیرمقیاس‌های و کسلر اندازه‌گیری می‌شود، اغلب خوب است، در حالی که استدلال غیر کلامی که با طراحی مکعب‌ها^۳، تکمیل اشیا^۴، ترتیب تصاویر^۵ و رمزگذاری^۶ اندازه‌گیری می‌شود، اغلب ضعیف است. این کودکان در آزمون‌هایی که خواندن شفاهی، شناسایی کلمه، رمزگشایی کلمه و هجی کردن را اندازه‌گیری می‌کند، نمرات نسبتاً بالاتری دارند، همچنین در ریاضیات؛ در شمارش اعداد اغلب قوی‌تر از فهم، درک و کاربرد عمل می‌کنند.

افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی به‌جای کل تصویر، تمایل به تمرکز روی جزئیات دارند، بنابراین آن‌ها ممکن است در اولویت‌بندی، جداسازی جزئیات از قسمت‌های کلی، توسعه طرح‌ها، یادداشت‌برداری و سازماندهی مطالب بر اساس جملات اصلی، همچنین در مفاهیم ریاضی مانند تقسیم، اعشار و درصد بر اساس ارتباطات جزء به کل و به خاطر مشکلاتی در دریافت ارتباطات فضایی با کپی کردن طرح‌های فضایی و رسم کردن آن‌ها در ذهن مشکل داشته باشند.

همچنین ناتوانی در جداسازی اصل از جزئیات بر ارتباطات بین فردی و اجتماعی (هم دریافتی و هم بیانی) تاثیر می‌گذارد. برای مثال افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی ممکن است قادر نباشند نکات مهم گفتگویی را انتخاب و مورد توجه قرار دهند یا ممکن است بی‌هدف جزئیات بی‌شماری را بدون روشن کردن نکات اصلی ارایه دهند.

بهبود درک و اجرا

مداخله‌های آموزشی کارآمد، با رویارویی با مشکلات سازماندهی شده، کار با ارتباطات جزء-کل و کار برای درگیر کردن فرآیندهای کلامی و غیر کلامی شروع می‌شود. مداخله‌ها از توانایی کلامی بهره می‌برد (برای مثال با توصیف یک صحنه یا موقعیت برای خودش) و صحبت با خود با هدف ارایه مسیری برای تکمیل تکالیف (برای مثال با ترتیب‌دهی مراحل یک کار و گفتن هر مرحله به خود).

مداخله‌های موثر، تغییر محیط اجتماعی و آموزشگاهی و آموزش مستقیم مهارت‌ها را شامل می‌شود. آموزش باید مستقیم و شامل توضیح روشنی از زمینه‌هایی باشد که می‌توان مهارت موردنظر را در آن به کار برد.

تغییر محیط

در محیط آموزشگاهی، مهم است که مشکل دانش آموز با اولویت‌بندی کارها و سازماندهی مراحل لازم برای تکمیل آن وظایف اداره شود. تغییراتی که در ایجاد محیط آموزشی پشتیبان^۷ برای افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی کمک کننده است شامل موارد زیر می‌شود:

- حصول اطمینان از اینکه همه معلمان دانش آموز می‌دانند که او دارای ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی بوده و نشانه‌ها و مفاهیم آن را درک می‌کنند.
  - ایجاد انتظارات اجرایی بر اساس مشاهده و آگاهی از آنچه دانش آموز می‌تواند انجام دهد (ماهیت تکالیف و زمان قابل استفاده داده شود).
  - فراهم آوردن ساختار و دستور عمل‌هایی برای اولویت‌بندی و انجام کارهای گوناگون.
  - قرار گذاشتن با دیگر معلمان به منظور کار متناوب برای درخواست انجام تکالیف (مقاله‌ها، طرح‌ها، آزمون‌ها و غیره) برای اینکه همه به‌طور همزمان درخواست انجام تکالیف نداشته باشند.
- تغییراتی که به اجتماعی کردن کمک می‌کند شامل موارد زیر است:

- حساس بودن به شرایطی که ظرفیت بالایی برای

1. Verbal IQ
2. Performance IQ
3. Block Design
4. Object Assembly
5. Arrangement
6. Coding

7. Supportive Academic Environment

- دانش آموز دارد که به شیوه نادرستی رفتار کند و مداخله کردن برای دوری از رفتاری که ممکن است منجر به عیب جویی، اذیت کردن، یا طرد اجتماعی شود.
- درگیر کردن و جذب دانش آموز در همکاری‌ای که در آن وقتی خطایی اجتماعی از او سر می‌زند و معلم یا والدین اخطار می‌دهند، دانش آموز موافقت می‌کند فوراً آن رفتار را متوقف کند.
- ترتیب دادن فعالیت‌های اجتماعی - ساختاری برای کودکان (از طریق مدرسه ابتدایی) و راهنمایی کردن کودکان که چگونه در این فعالیت‌ها شرکت کنند.
- فراهم آوردن دستورعمل‌هایی به منظور ارتباط و تکمیل مستقیم برچسب‌های کلامی و توصیف با موضوعات، اعمال و تجارب عینی
- تشویق دانش آموز برای استفاده کردن از ترکیب چند حسی^۱، هم دریافتی و هم بیانی (خواندن، دیدن، شنیدن، لمس کردن، گفتن، نوشتن و انجام دادن آن)
- آموزش به روش متوالی و گام به گام
- شناسایی فرصت‌هایی برای تعمیم دادن مهارت‌های تازه آموخته شده به دیگر موقعیت‌ها و تکرار در آن موقعیت.

نتیجه گیری

بهبود قابلیت اجتماعی یا جنبه‌های فردی و اجتماعی ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی برای زندگی دانش آموز اهمیت بسیاری دارد. فردی که به ارتباط غیر کلامی دیگران توجه نمی‌کند یا آن را به درستی تفسیر نمی‌کند، نمی‌تواند پیام واضحی دریافت کند. تصور ما از خود تا حد زیادی از بازخورد اینکه دیگران چطور ما را می‌بینند، شکل می‌گیرد. با این وجود افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی ممکن است از دیگران بازخوردی دریافت نکنند و از مفهوم مبهم «خود» رنج ببرند. نارسایی توانایی برای جذب شدن و ارتباط با دیگران تا حد زیادی امکان تعریف «خود» بر اساس چنین بازخوردی را محدود می‌کند. بسیاری از افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی، به خاطر توانایی‌های کلامی‌شان در موقعیت‌های آموزشی رسمی موفق عمل می‌کنند اما اگر قابلیت اجتماعی‌شان به طور متناسب و کافی بهبود نیابد، آن‌ها ممکن است شغلی کسب نکرده یا کارشان را در سطحی که آموزش‌شان برای آن‌ها مهیا کرده، حفظ نکنند.

با توجه به اینکه اگر افراد با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی آموزش درست دریافت کنند می‌توانند پیشرفت قابل ملاحظه‌ای داشته باشند، تشخیص صحیح و آموزش مناسب آنها باعث موفقیت در زندگی‌شان می‌شود.

فراهم کردن آموزش مستقیم

دانش آموزان با ناتوانی‌های یادگیری غیر کلامی به آموزش مستقیم و تمرین راهنمایی شده پاسخ می‌دهند. با آموزش صریح و ساده می‌توان درک ارتباطات فضایی، کپی و رسم کردن اشکال و طرح‌های هندسی، دست‌خط، درک خواندن، مفاهیم و مهارت‌های ریاضیات، درک اجتماعی و مهارت‌های ارتباطی آن‌ها را بهبود داد. این آموزش اصول اساسی زیر را تلفیق می‌کند:

- برخورد با مشکل به گونه‌ای مستقیم و آشکار
- ایجاد تعهدی از طرف فراگیر برای همکاری به منظور بهبود در ضعف موجود
- شروع به کار با ساده‌ترین و آشناترین موارد؛ هرچه تکلیف جدیدتر و پیچیده‌تر باشد، انجام آن دشوارتر است.
- تأکید زیاد بر توانایی کلامی و تحلیلی دانش آموز
- نمونه قرار دادن وساطت کلامی از اطلاعات غیر کلامی هنگام آموزش به فراگیر که چطور از این توانایی استفاده کند. برای مثال استفاده از کلمات برای توصیف و تحلیل یک صفحه یا موقعیت.
- فراهم آوردن آموزش‌های ویژه کلامی متوالی؛ آموزش به فراگیر برای خودنظارتی کلامی^۱ و سرانجام برای درونی کردن این روند.

منابع

- Foss, J. (1991). Nonverbal learning disabilities and remedial interventions. *Annals of Dyslexia*, 41, 128-140.
- Johnson, D., & Myklebust, H. R. (1967). *Nonverbal disorders of learning. Learning disabilities: Educational principles and practices*. New York: Grune and Stratton.
- Rourke, B. P. (1995). *Syndrome of nonverbal learning disabilities*. New York: Guilford Press.
- T. S. (1997). *The source for nonverbal learning disabilities*. East Moline, IL: LinguiSystems.